

PLAUKAI

Paruošė: Vytautas Pėčelis

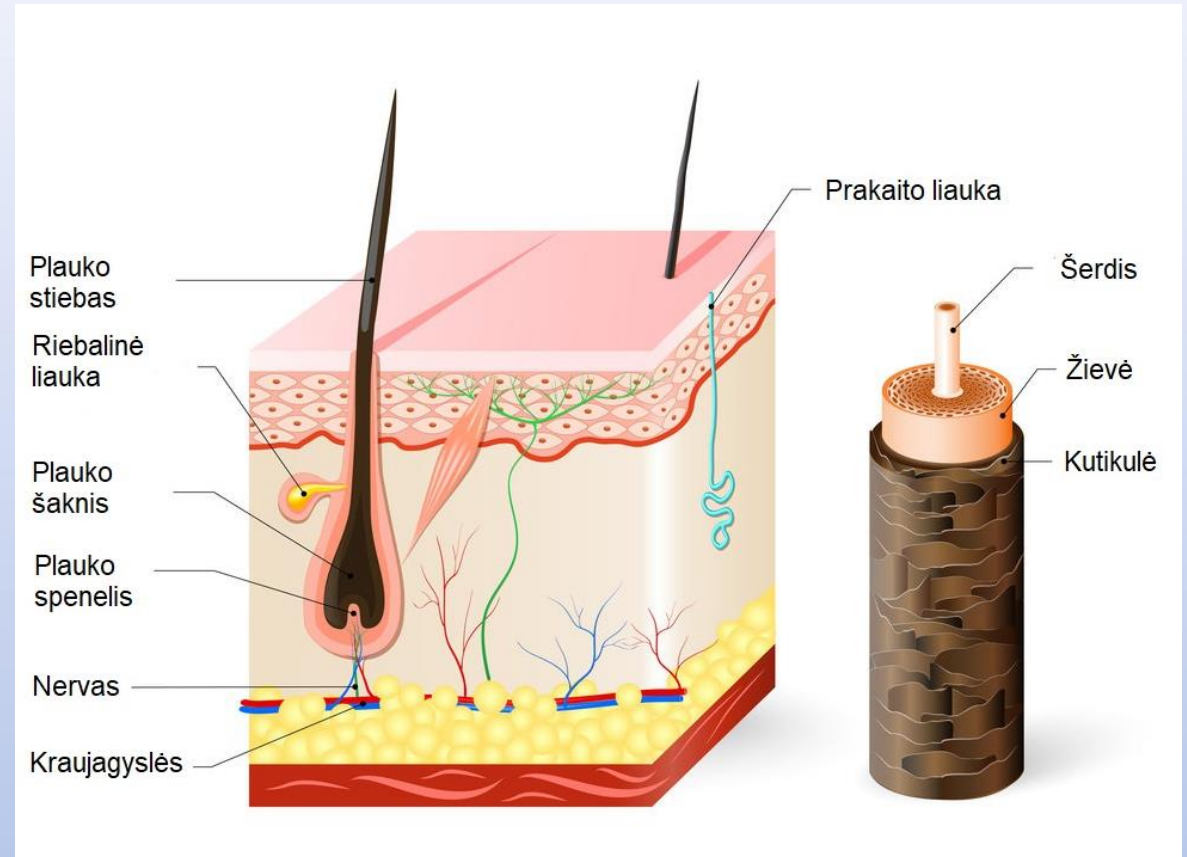
Plaukas

- odos priedas, kuris atlieka estetinę funkciją ir saugo odą nuo mechaninių ir cheminių pažeidimų.
- Bendras žmogaus plaukų skaičius, dengiantis odą, siekia apie 5 mln., iš jų 100 – 150 tūkst. dengia skalpą.
- Plaukų folikulų skaičius yra nulemtas genetiškai.

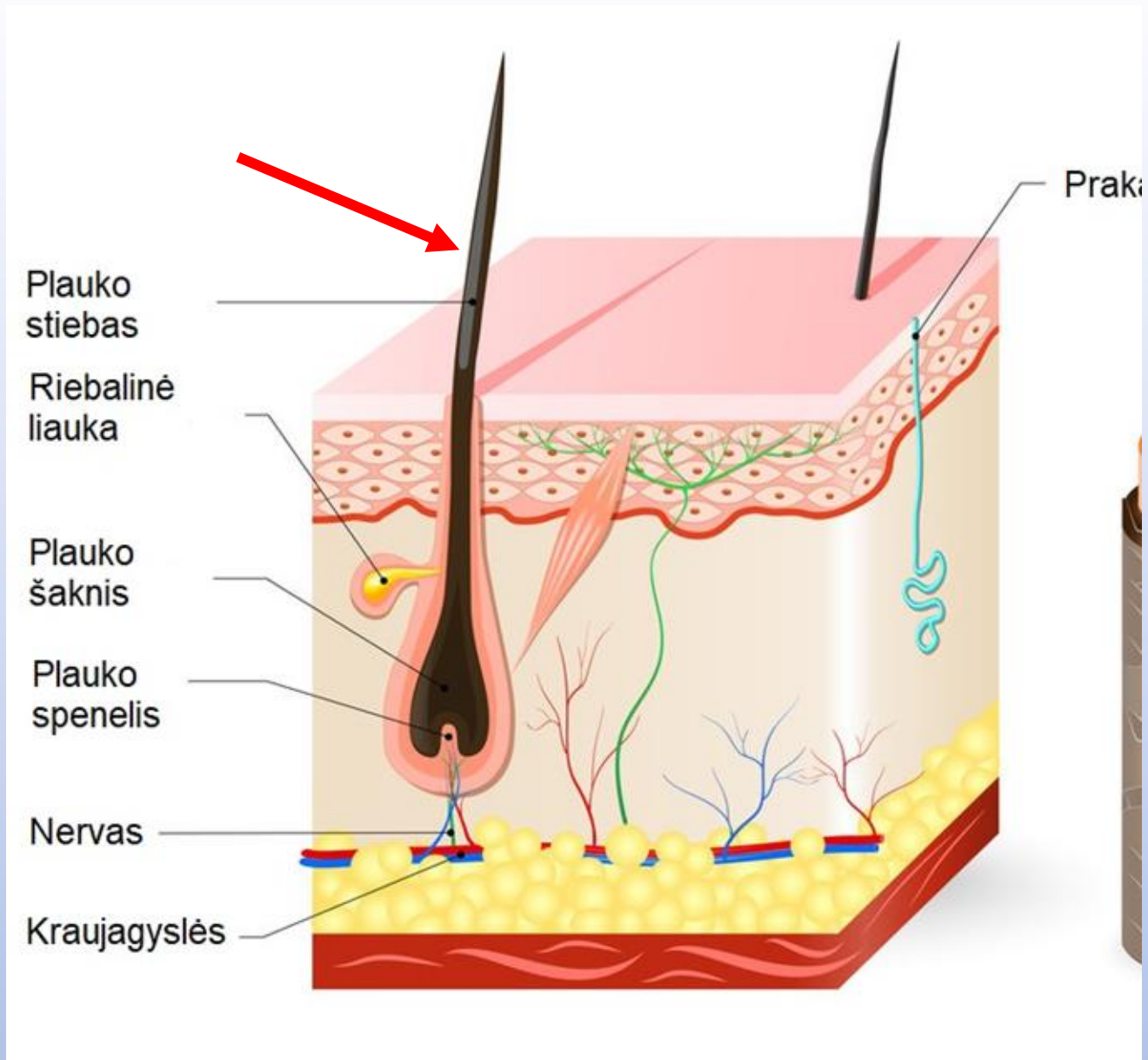
Plauko anatomija

Plauką sudaro:

- **svogūnėlis** (į jį įsiterpia spenelis, maitinantis svogūnėlį ir visą plauką),
- **šaknis** (gaubiamas dvisluoksnio maišelio -folikulo),
- **stiebas**: šerdis, žievė, odelė.
- Prie kiekvieno plauko šaknies tvirtinasi pašiaušiamasis plauko raumuo, o į folikulą atsiveria riebalų liauka.

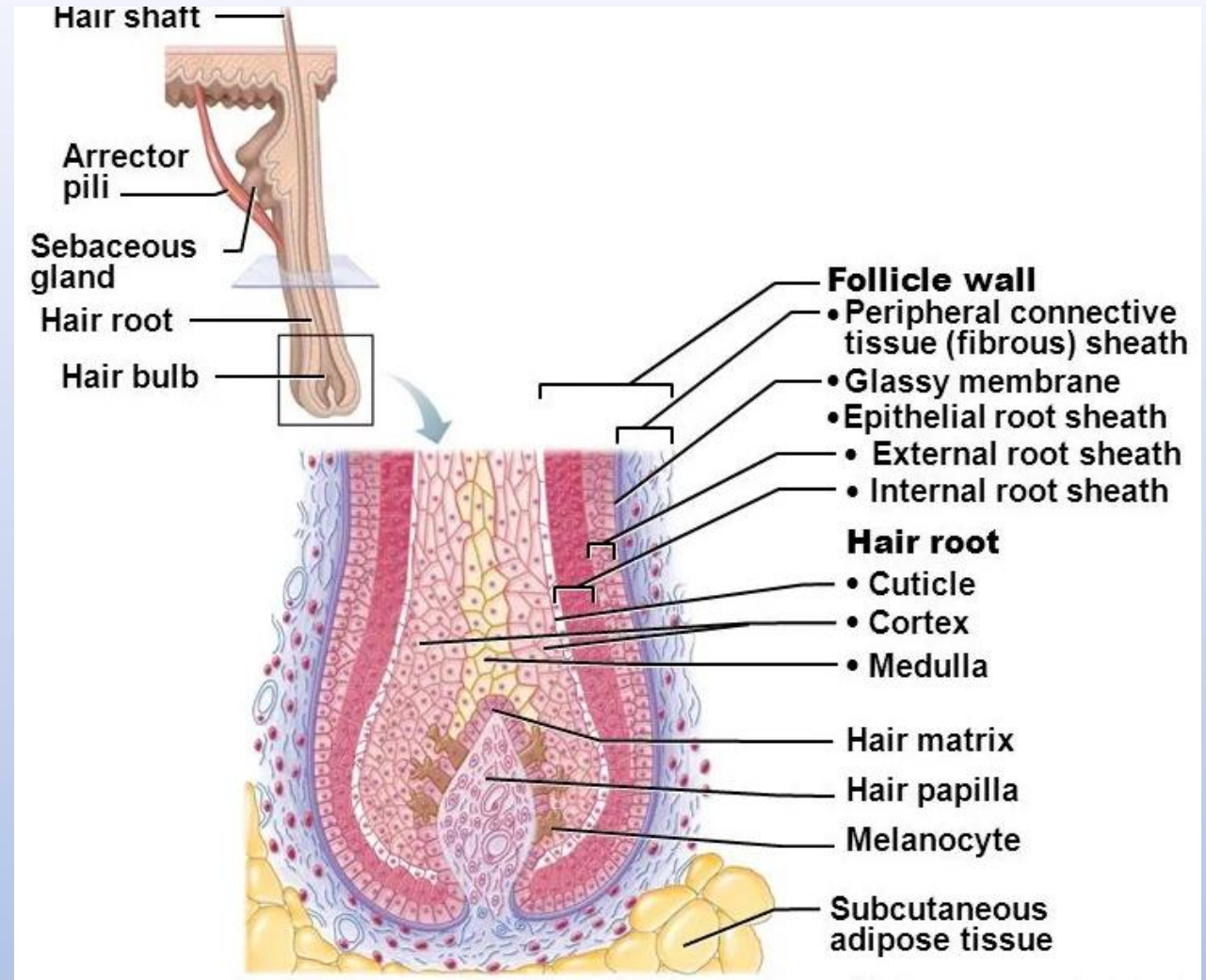

Stiebas – cilindro formos plauko dalis virš odos su lygiu paviršiumi. Plauko stiebo skerspūvis gali būti **ovalo ar apskritimo** formos.

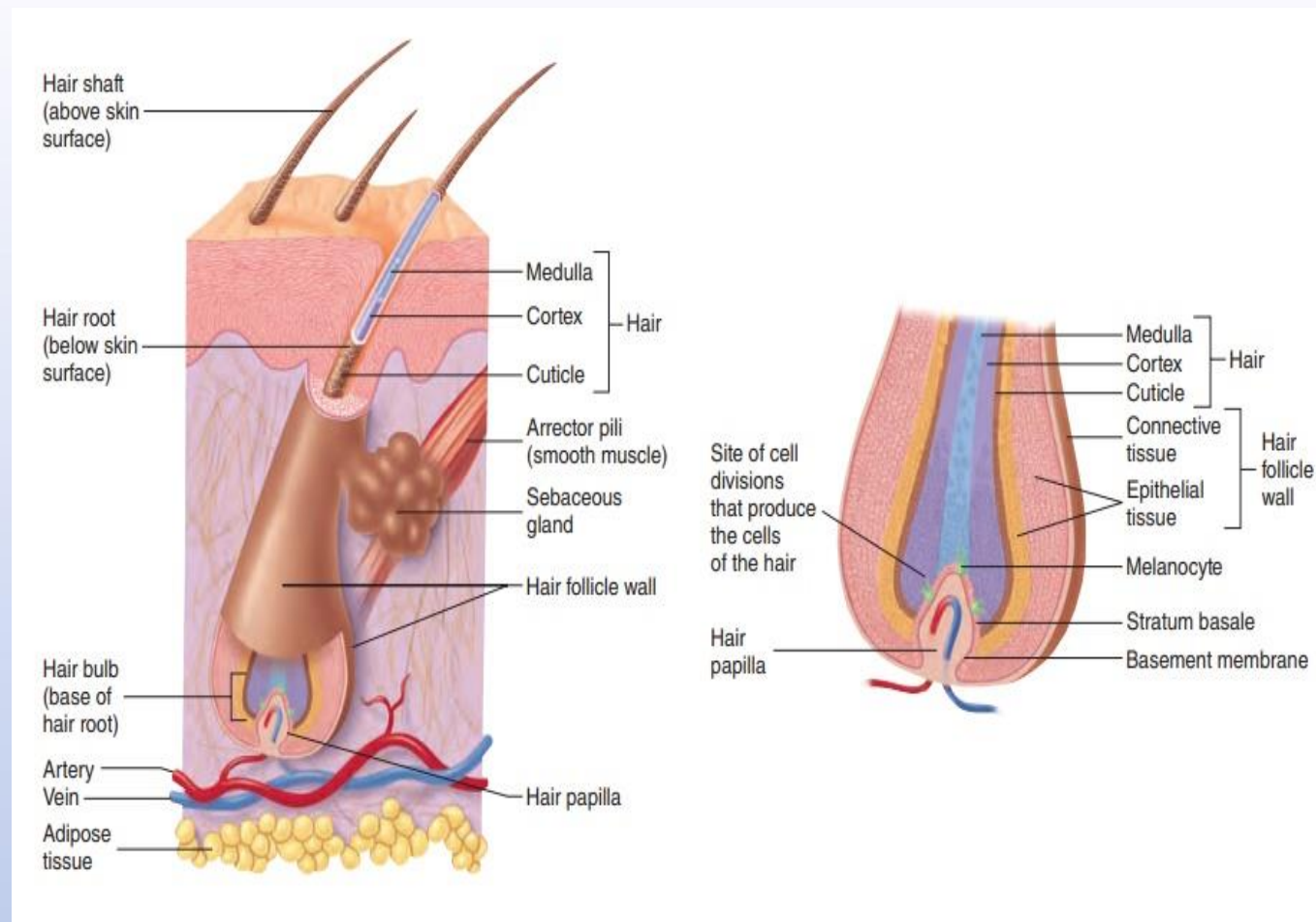

Plauko šaknies sandara:

- *Tikrasis plaukas* (lot. pilus),
- *Vidinė ir išorinė makštis,*
- *Plauko apvalkalas.*

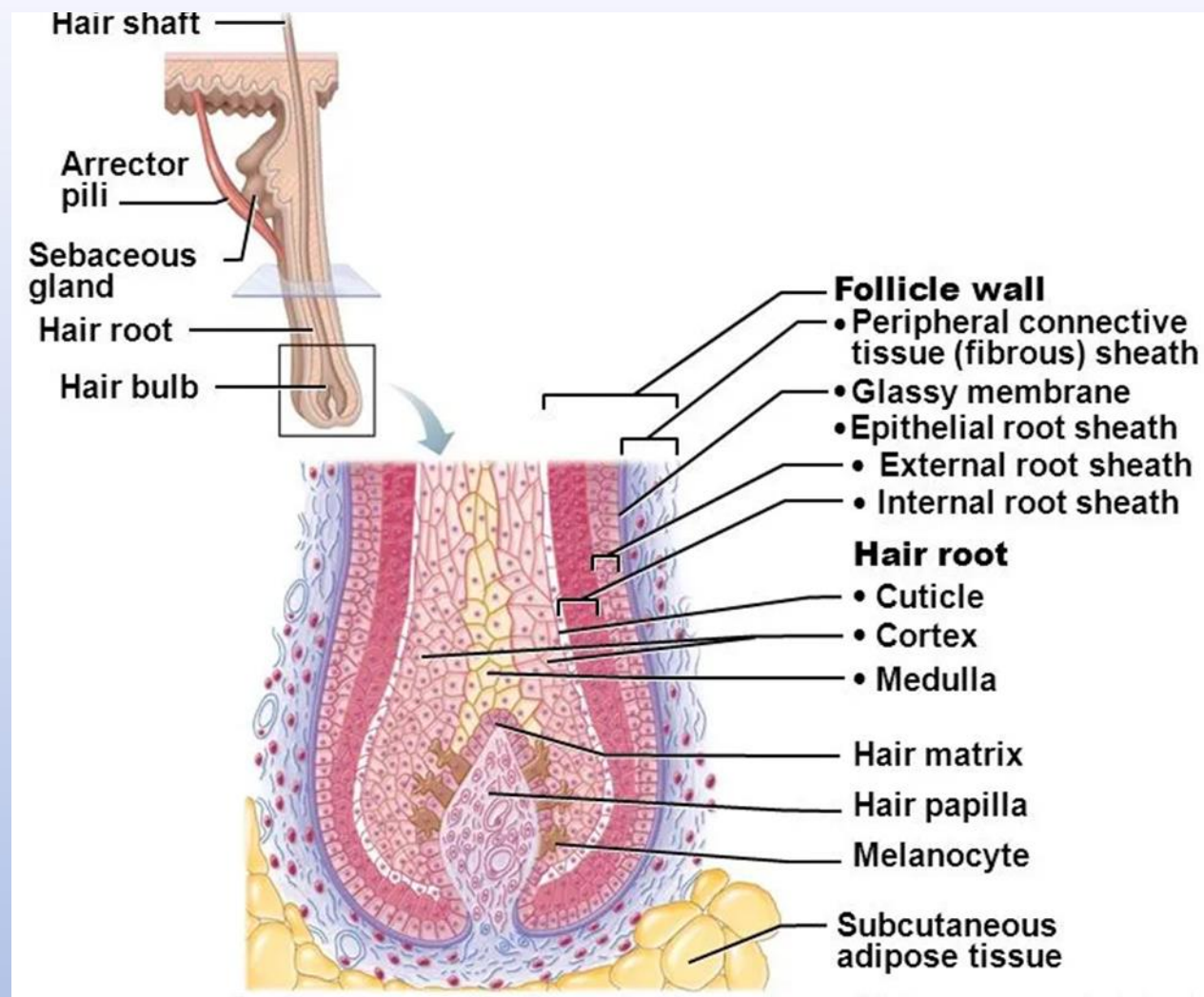

- Šaknis – plauko dalis, esanti tikrojoje odoje.
- Šaknį gaubia dvisluoksnis maišelis (folikulas), kuriame yra plauko šaknis ir svogūnėlis (lot. *bulbus pili*) (plauko šaknis baigiasi svogūnėliu).
- Svogūnėlyje yra melanocitai, kurių melanosomos gamina ir perduoda melaniną į epitelioцитus, nuo šio pigmento priklauso plaukų spalva.

Plauko šaknies sandara:

- Iš plauko svogūnėlio **centro epitelio** formuojasi plauko šerdis, iš **periferijoje išsidėsčiusių ląstelių** – plauko žievė, kutikulė ir vidinė epitelinė šaknies makštis.
- **Plauko spenelis** (lot. *papilla pili*) – plauko dalis kurioje esančios kraujagyslės aprūpina plauko svogūnėlio ląsteles maisto medžiagomis ir deguonimi.

Tikrojo plauko sandara

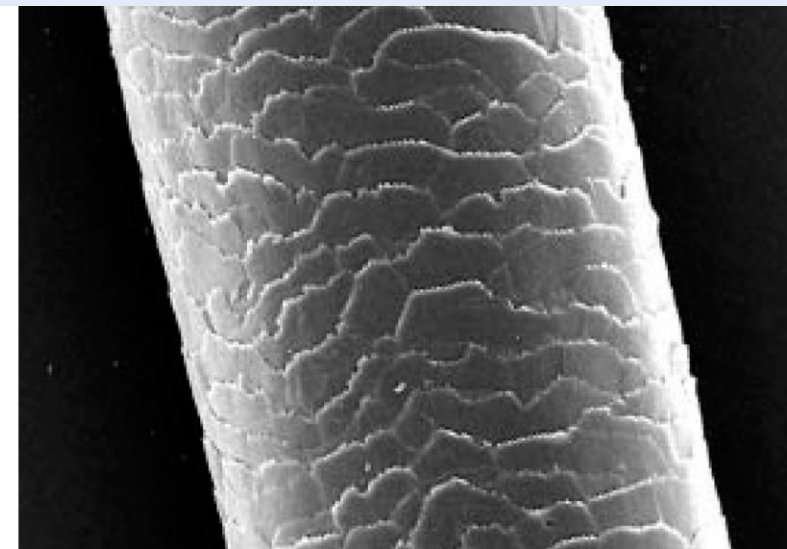
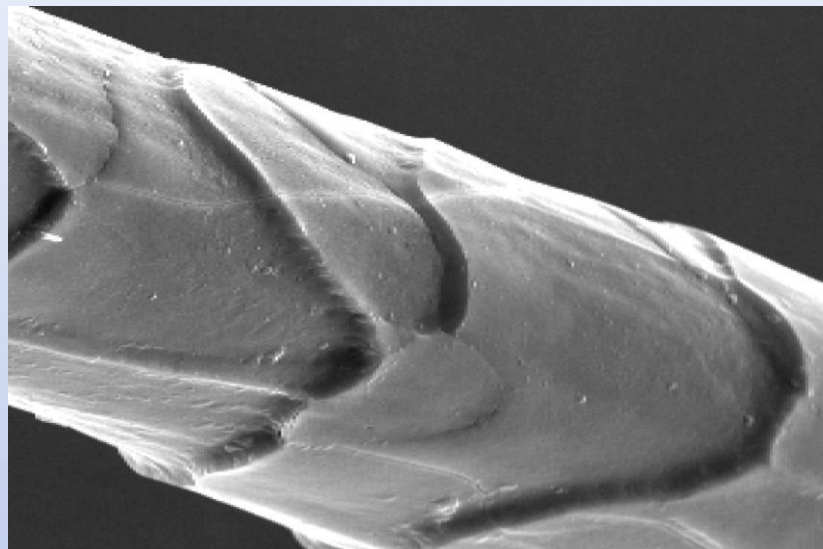
- 1) *Kutikulė* (lot. *cuticula pili*),
- 2) *Žievė* (lot. *substantia corticalis*)
- 3) *Šerdis* (lot. *substantia medularis*),

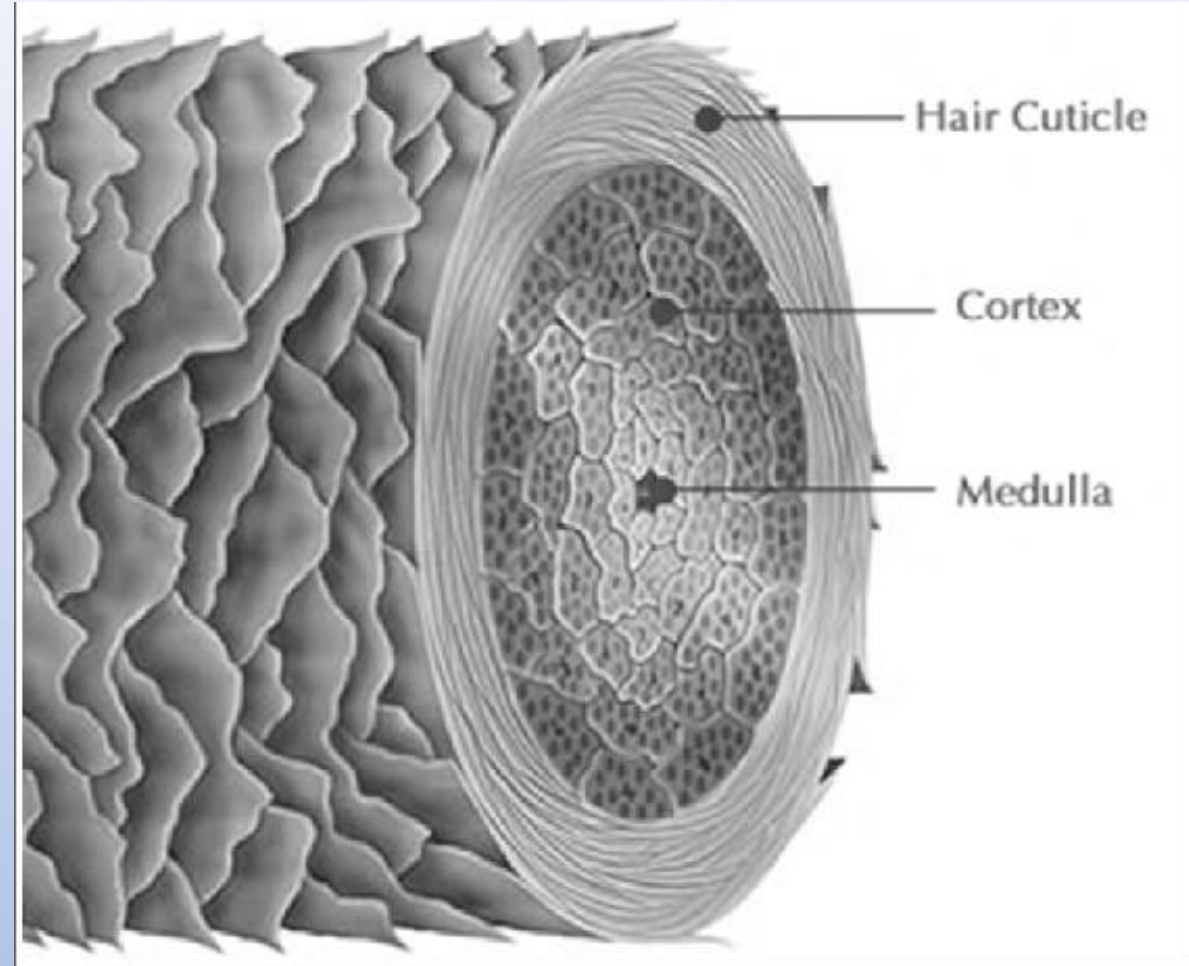
Kutikulė

- Išorinis plauko sluoksnis, epitelioцитai jį dengia tarsi žvyneliai, atlieka barjerinę funkciją, apsaugo nuo išorinių veiksnių, padeda palaikyti drėgmę.

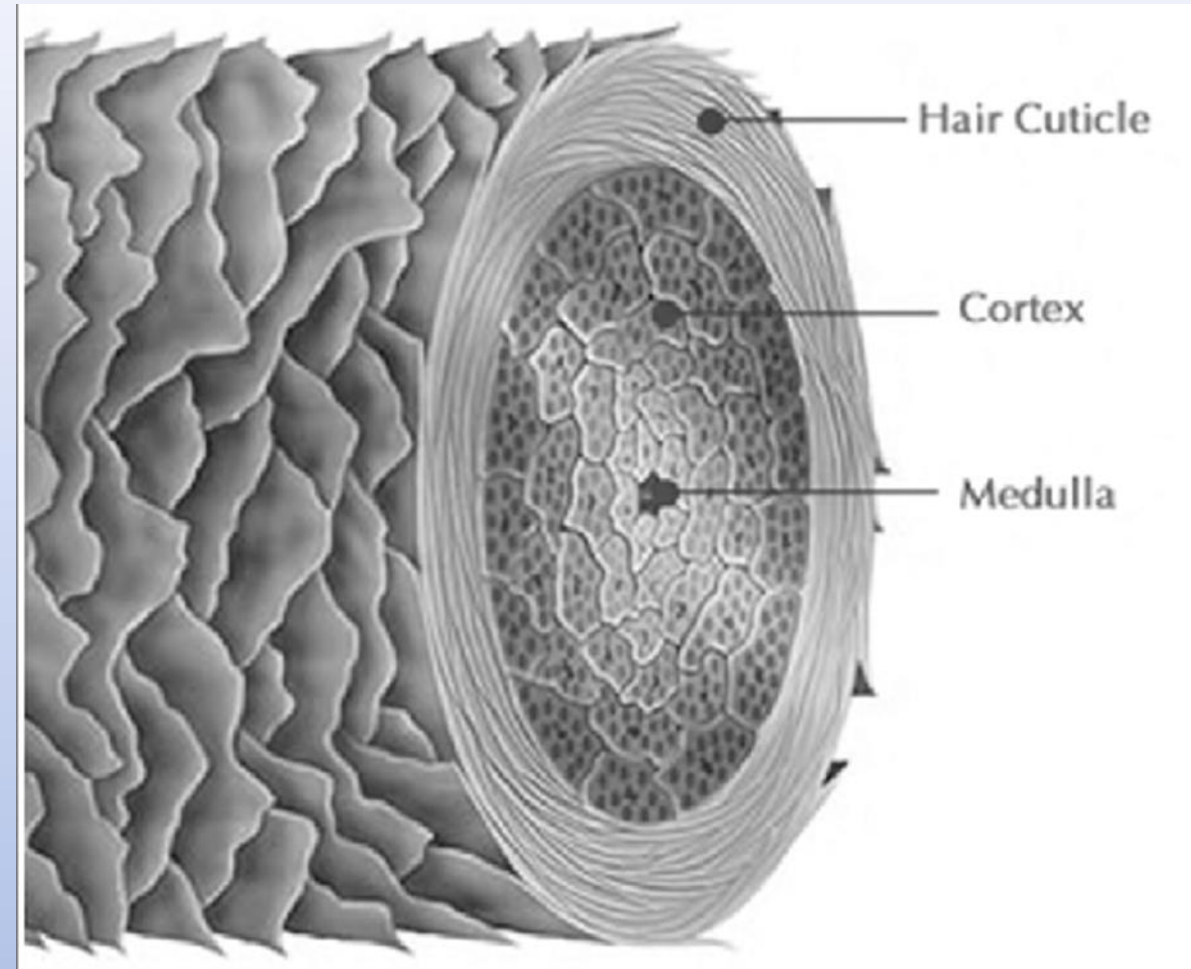
Žievė

- gaubia šerdį, ji sudaryta iš suragėjusių epitelio citų, keratino, geležies, cinko, vario, chromo ir mikroelementų. Dėl šių medžiagų plaukai elastingi, tvirti.
- **Žievėje yra melanino grūdelių, kurie suteikia plaukui spalvą.**
- Plauko svogūnėlyje iš atomų susidaro amino rūgštys, kurios virsta baltyminėmis keratino spiralėmis, protofibrilėmis, mikrofibrilėmis, mikrofibrilių pluoštais, skaidulomis. Tai sudaro žievės masę, kurią apgaubia kutikulė.

Šerdis

- turi mažai funkcijų ir jos neturi natūralūs šviesiaplaukiai.

Plauko augimo fazės

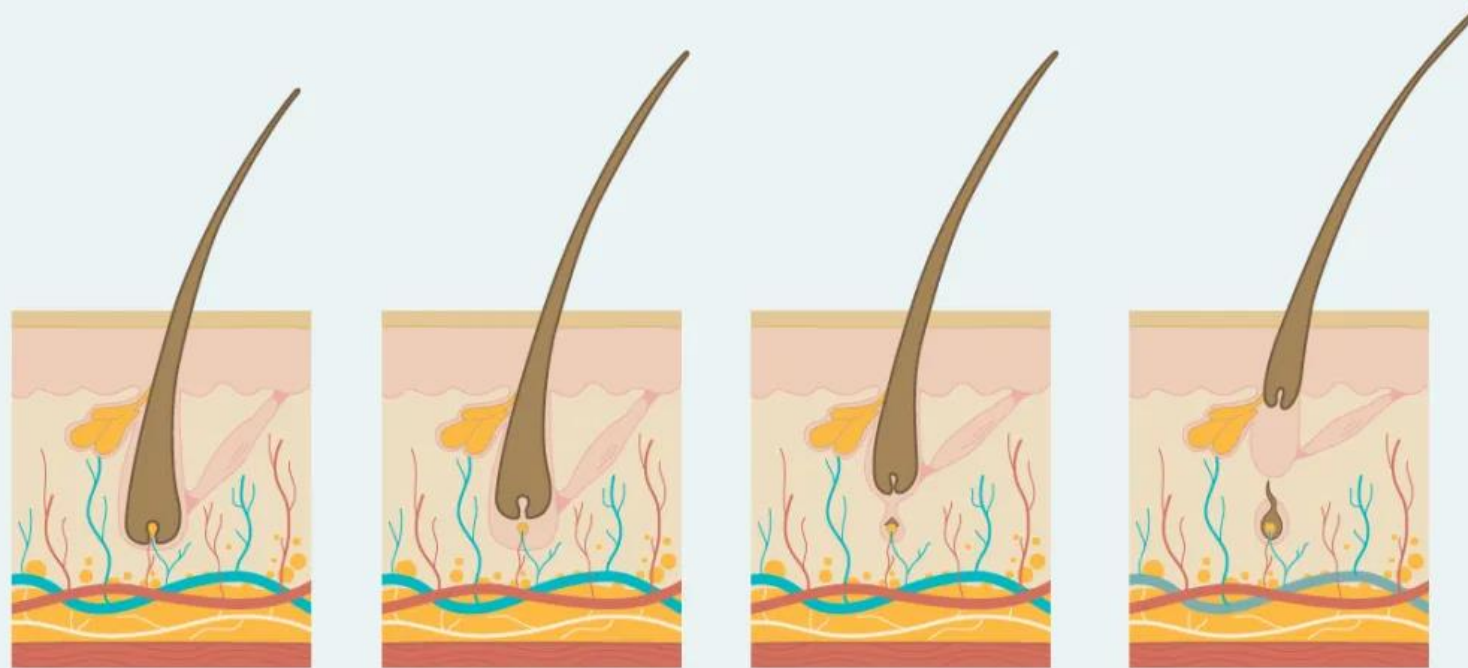
- Plaukų vystymasis yra nepertraukiamas ciklinis procesas ir visi subrendę folikulai išgyvena augimo ciklą, kurį sudaro šios fazės:

1. **Augimo (anageno)**
2. **Regresijos (katageno)**
3. **Poilsio (telogeno)**
4. **Slinkimo (egzogeno)**

Fazių trukmė priklauso nuo plaukų vietos, taip pat nuo asmeninės mitybos ir hormoninės būklės bei amžiaus

Plauko augimo fazės

Anagen
(growing phase)

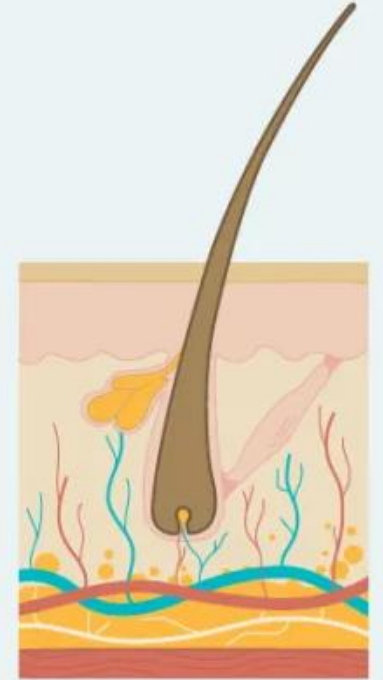
Catagen
(transition phase)

Telegen
(resting phase)

Exogen
(shedding phase)

Augimo (anageno) fazė

- Anagenas yra aktyvaus augimo fazė, kurioje folikulas padidėja, įgauna pradinę formą ir susidaro plaukų pluoštas. Beveik **85–90% visų galvos plaukų yra anagene.**
- Tikrojo plauko sintezė ir pigmentacija vyksta tik anagene.
- Plaukų svogūnėlio ašinės simetrijos laipsnis lemia galutinės plauko struktūros kreivumą.
- Manoma, kad insulinas, panašus į augimo faktorių-1 (IGF-1), fibroblastų augimo faktorių-7, kepenų augimo faktorių (HGF) ir kraujagyslių endotelio augimo faktorių (VEGF), yra svarbūs palaikant anageninę stadiją.

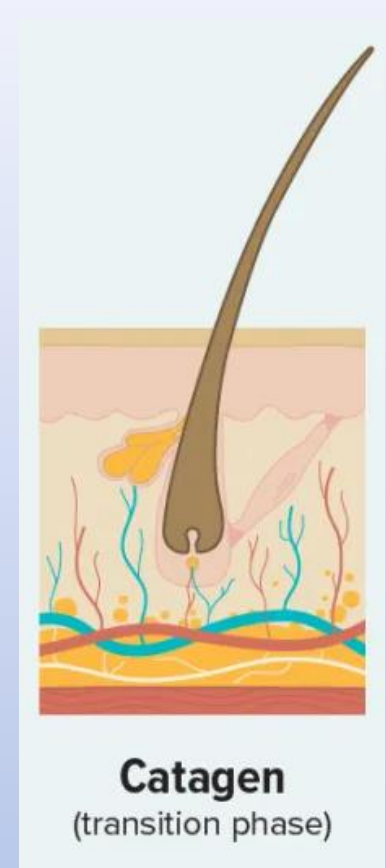
Anagen
(growing phase)

Augimo (anageno) fazė

- Yra šešios anageno stadijos.
- Per I – V stadijas plaukų kamieninės ląstelės dauginasi, gaubia odos papilomą, auga žemyn iki odos ir pradeda daugintis.
- Vėliau plaukų matricos melanocituose pradeda atsirasti pigmentas ir atsiranda plaukų šachtos forma;
- Anagene VI susidaro plaukų svogūnėlis ir greta esantis odos papilių formavimasis, o iš odos atsiranda naujas plaukas.
- Šis etapas plaukų folikuluose gali trukti **iki 6–8 metų**

Regresijos (katageno) fazė

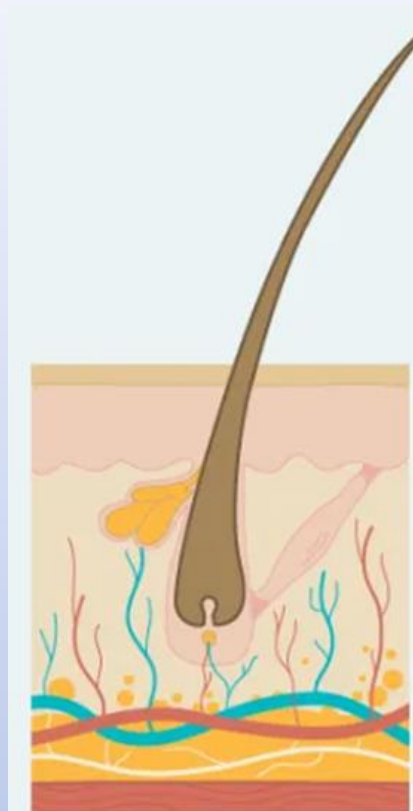
- Katageno fazę sudaro **aštuoni skirtingi etapai**. Pirmasis katageno požymis yra plaukų melanogenezės nutraukimas.
- Folikulinis epitelis, mezenchiminių, neuroektoderminių ląstelių populiacijos, taip pat perifolikulinės kraujagyslių ir nervų sistemos rodo ciklinius **diferenciacijos ir apoptozės pokyčius**.
- Apoptozė atsiranda odos papiloje dėl slopintuvo bcl-2 ekspresijos.

Regresijos (katageno) fazė

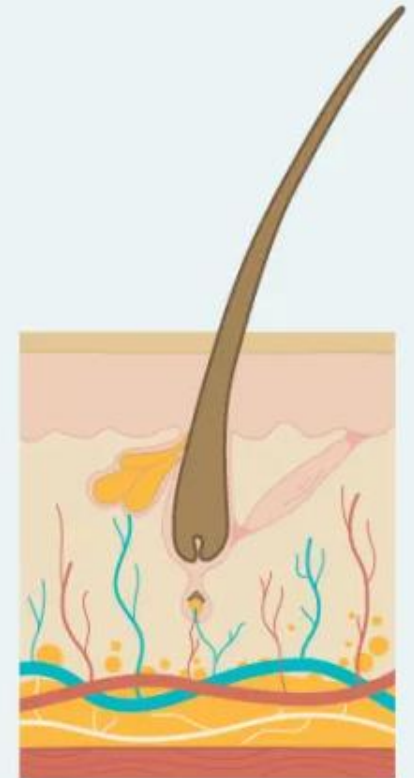
- **Katagenas yra bulbarinės involiucijos procesas.** Perifolikulinis apvalkalas žlunga, o stiklakūnio membrana sustorėja. Ilgainiui apatinis plauko svogūnėlis sumažėja. Plaukai sudaryti tik iš **žievės ir kutikulės ląstelių**, jiems būdinga pigmentacijos stoka.
- Ląstelių mitozinis aktyvumas sumažėja
- Katageno fazė žmonėms trunka maždaug **2 savaites**, nepriklausomai nuo vietos ir folikulų tipo
- Katageno metu proksimalinė plauko dalis tampa keratinizuotas ir sudaro **klubo plaukus**, o distalinė folikulo dalis yra apimta apoptozės.
- FGF5 yra pagrindinis katageno induktorius.

Catagen
(transition phase)

Poilsio (telogeno) fazė

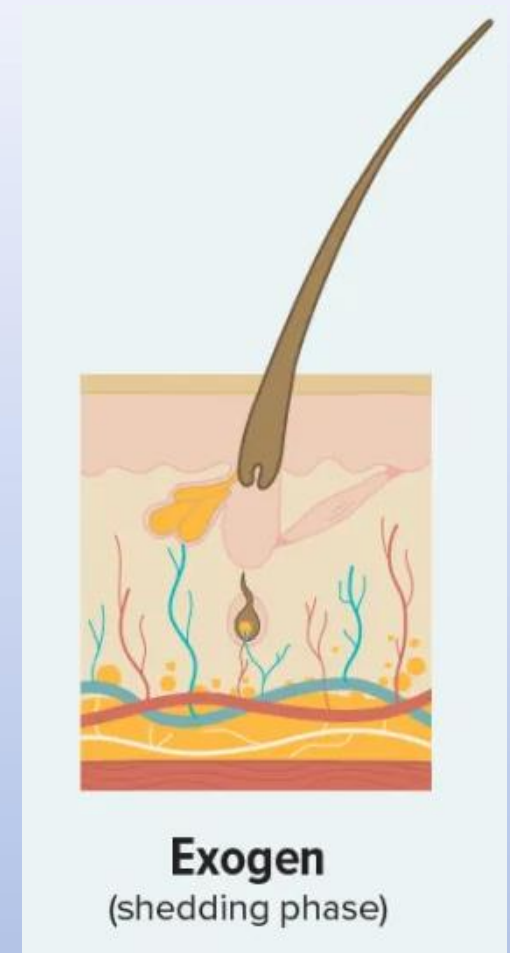
- Maždaug 10–15% visų plaukų yra telogeno stadijoje.
- Telogeno stadijoje tikrasis plaukas paverčiamas **klubiniais plaukais** ir galiausiai iškrenta.
- Šiame etape folikulas išlieka tol, kol plauko gemalas, reaguojantis į anagino inicijavimo signalus iš odos papilės, pradeda rodyti padidėjusį proliferacinį ir transkripcinį aktyvumą vėlyvajame telogene, todėl prasideda anagenas
- Telogeno stadija trunka **2–3 mėnesius**.
- Telogenas yra vienas iš pagrindinių plaukų ciklo tikslų, kuriam įtakos turi keletas moduluojančių medžiagų, tokių kaip androgenai, prolaktinas, AKTH, retinoidai ir skydliaukės hormonai.
- Kol kas nenustatyti unikalūs molekuliniai žymenys, susiję su telogeno folikulu;
- Plaukų folikulą supanti makro aplinka taip pat dalyvauja ciklo perėjimų reguliavime.

Telegen
(resting phase)

Slinkimo (egzogeno) fazė

- Plaukų slinkimo mechanizmas mažiau domina, tačiau paciento požiūriu tai tikriausiai yra svarbiausia plaukų augimo dalis.
- Neįprasta, kad žmogaus telogeno plaukai išlieka iš daugiau nei vieno folikulinio ciklo, ir tai rodo, kad anageninės ir egzogeninės fazės yra nepriklausomos.
- Manoma, kad slinkimo laikotarpis yra **aktyvus procesas** ir nepriklauso nuo telogeno ir anageno, todėl ši atskira išsiskyrimo fazė vadinama egzogenu.

Plaukų slinkimas pagal etiologiją:

- 1) *androgenetinė alopecija* (75 %),
- 2) *telogeninė alopecija* / difuzinis arba reakcinis plaukų slinkimas (10 %),
- 3) *lizdinė alopecija* (10 %),
- 4) *randinė alopecija* (5 %).

Plaukų tipai (pagal folikulus)

- **Plaukai pagal savo struktūrą yra:**
  - 1) *Gyvaplaukiai ir pūkeliai* (angl. vellus)
  - 2) *Ilgieji plaukai* (angl. terminal)
  - 3) *Šeriniai plaukai* (tarpinė forma) – plaukai, kurie gali užaugti ilgi, tvirti, lygūs ar banguoti – auga antakių, blakstienų, ausų bei nosies landose.
  - 4) *Vaisiaus plaukai* (lanugo hair)
- Plaukai yra suskirstyti į tris pagrindinius etninius pogrupius (Azijos, Afrikos ir Europos). Tačiau neseniai atliktame tyrime ši klasifikacija išplėsta iki aštuonių pagrindinių pogrupių, atsižvelgiant į tris parametrus: **kreivės skersmenį, garbanos indeksą ir bangų skaičių**

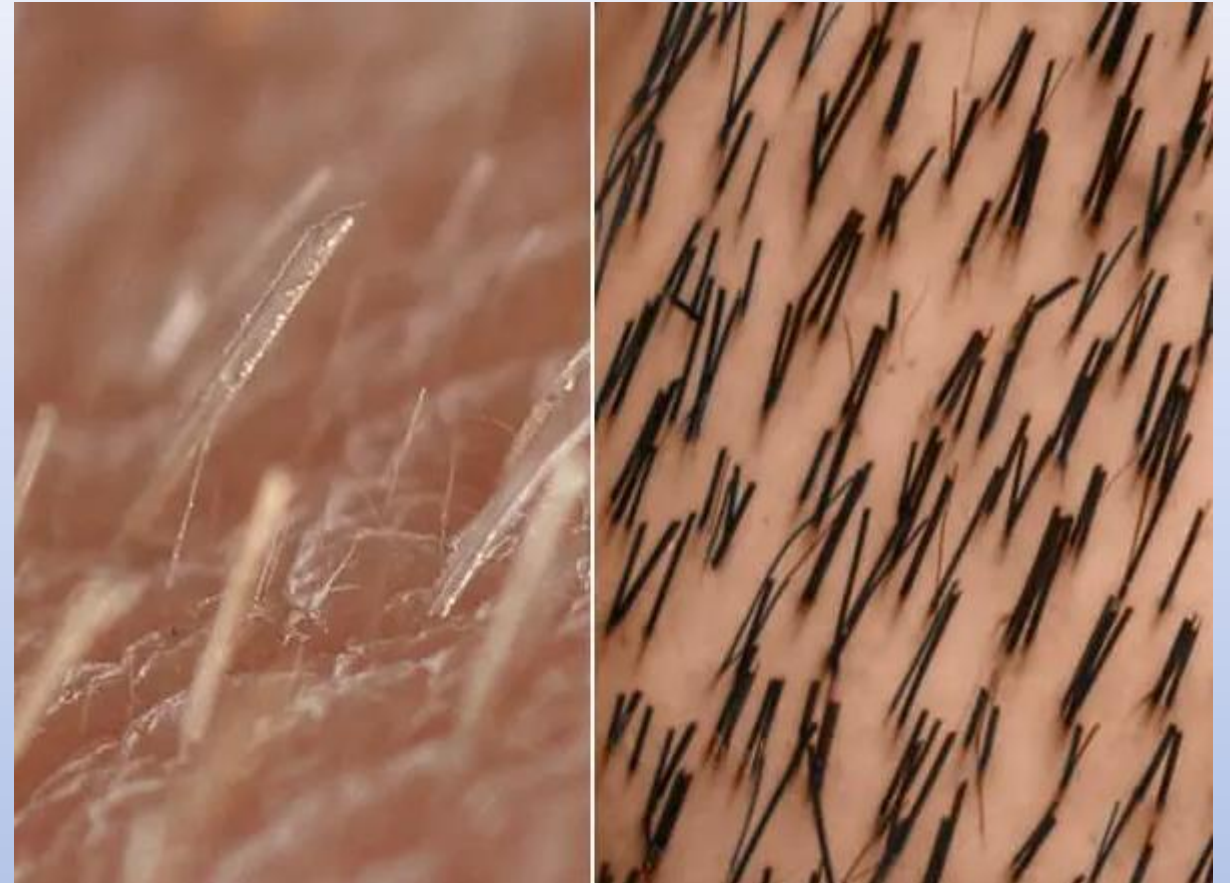
Gyvaplaukiai ir pūkeliai (angl. vellus)

- Gyvaplaukiai - minkšti, trumpi (iki 2 cm) bespalviai plaukeliai, dengiantys didžiąją kūno dalį.
- *Pūkeliai* – trumpi, ploni ir dažniausiai mažesni nei 0,03 mm skersmens, be pigmento.

Ilgieji plaukai (terminal)

- 0,06 mm skersmens arba storesni plaukai augantys galvos, pažastų, barzdos, ūsų ir kitose srityse.
- Yra ryškiai pigmentuoti.

Vaisiaus plaukai (lanugo hair)

- Labai ploni, minkšti, dažniausiai **nepigmentuoti**, pūkuoti plaukai, kurie kartais randami vaisiaus ar naujagimio kūne.
- Tai **pirmieji plaukai**, kuriuos gamina vaisiaus plauko svogūnėliai, paprastai jie pasirodo maždaug **šešioliktą nėštumo savaitę ir gausu iki dvidešimos savaitės**.
- Paprastai jie iškrenta prieš gimdymą, maždaug septintą ar aštuntą nėštumo mėnesį, tačiau kartais būna gimstant.
- Jie išnyksta savaime per kelias savaites

Plaukų tipai (pagal lokalizaciją)

- Galvos plaukai
- Gaktos ir pažasties plaukai
- Falanginiai plaukai

Plaukų amžiniai pakitimai

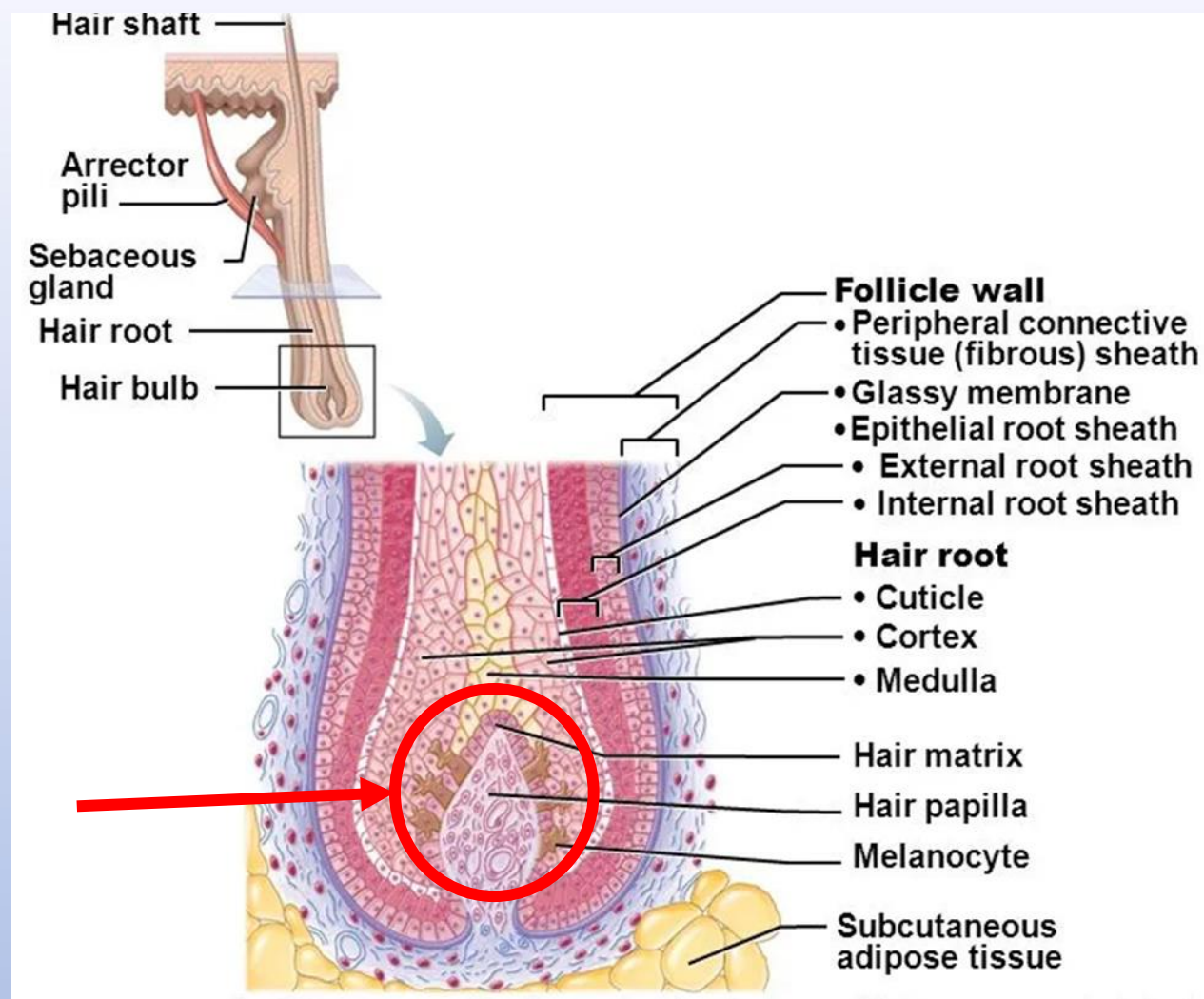
- Spalvos pokyčiai
- Sausumas
- Trapumas
- Plaukų slinkimas
- Nuobodumas (dullness)

Plaukų pigmentacijos funkcija

- Apsaugą nuo UV spindulių
- Termoreguliaciją
- Seksualinį suvokimą
- Melaninas yra stiprus laisvųjų radikalų naikintojas. Todėl melanino gamyba aktyvioje anageninėje plaukų stadijoje gali padėti sumažinti ląstelių stresą, kurį sukelia reaktyvios deguonies rūšys.

Plaukų pigmentacijos funkcija

- Plauko melanogenezė yra **cikliškas reiškinys**. Anageno ir katageno perėjimo pradžioje jis nutraukiamas.
- Plaukų folikulų melanocitai ir jų pirmtakai yra plaukų matricoje ir išilgai anageninių plaukų folikulų šaknų apvalkalo. Tačiau plaukų pigmentas (**juodasis eumelanas ir (arba) rausvas feomelanas**) gaminamas tik specializuotame plaukų folikulų pigmentiniame skyriuje, esančiame virš ir aplink odos papilomą **anagen III – VI metu**.

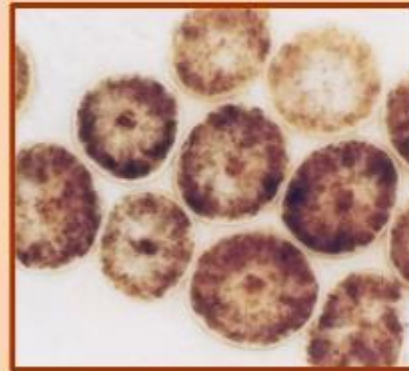

Plaukų forma ir tekstūra

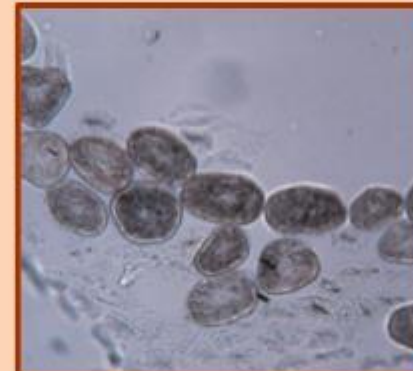
- Plauko svogūnėlyje iš atomų susidaro amino rūgštys, kurios virsta baltyminėmis keratino spiralėmis, protofibrilėmis, mikrofibrilėmis, mikrofibrilių pluoštais, skaidulomis – jos atsideda **plauko kortekse**.

Hair can be straight, wavy, or curly/kinky

Cross-section can be round, oval, or flattened oval

Round
(Straight)

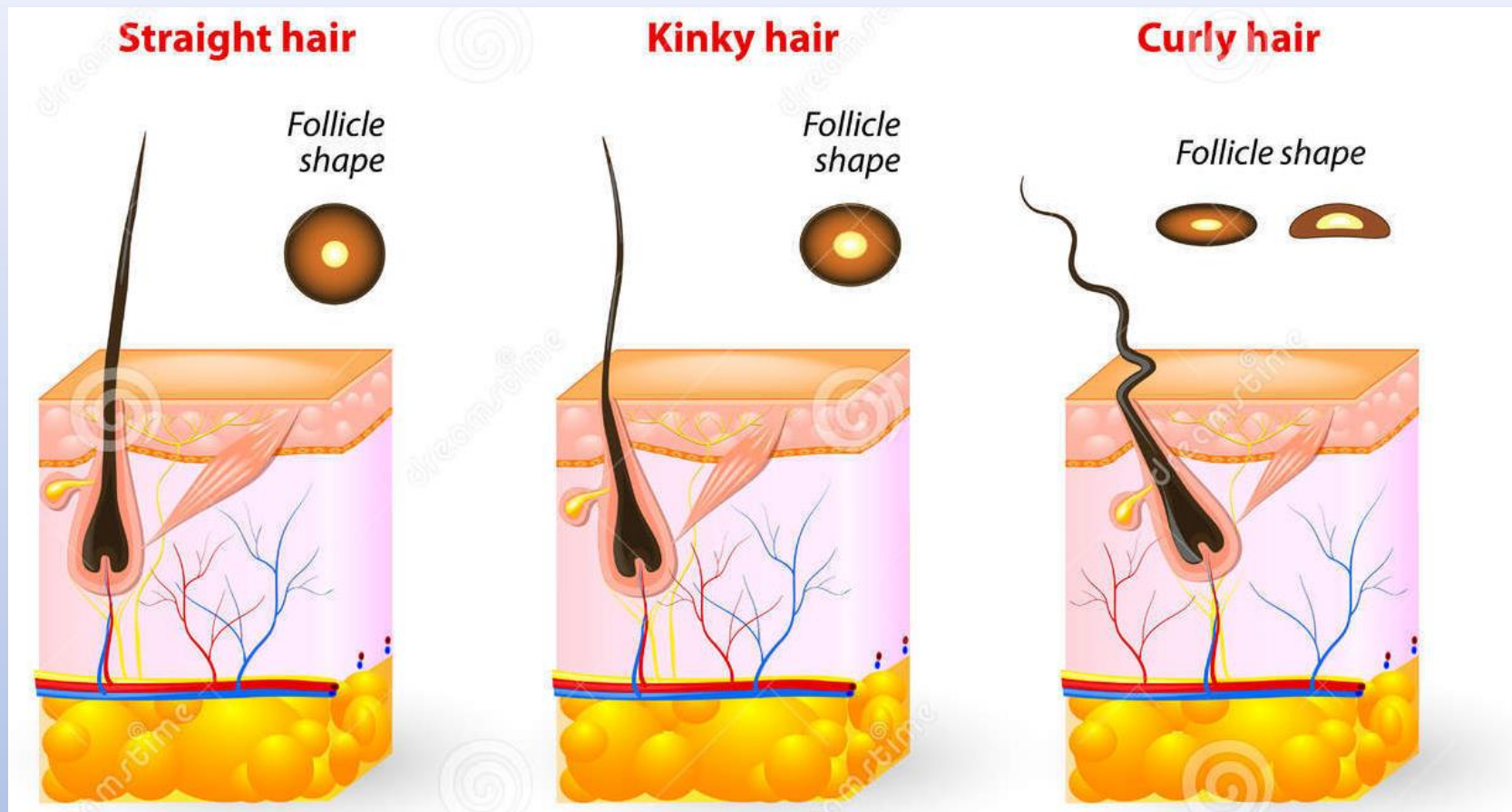

Oval
(wavy)

Flattened oval
(curly/Kinky)

Plaukų tipai (pagal folikulo skerspjūvį)

Plaukų forma ir tekstūra

- Plaukų formai (apvaliai arba ovaliai) ir tekstūrai (garbanotiems ar tiesiems) didelę įtaką daro genai.
- Fizinę plaukų išvaizdą gali paveikti mitybos būklė ir tyčiniai pakeitimai (karščio garbanojimas, ilgaamžiškumas, tiesinimas ir kt.)

AČIŪ UŽ DĖMESĮ

GERIAUSI MOKOSI IŠ GERIAUSIŲ